Interpretace práva

Miloš Večeřa Právní nauka I

Interpretací se rozumí duševní proces, v němž subjekt interpretace postihuje **skutečnost**, u práva **obsah právní normy**.
Z hlediska logicko-sémantického - udělování významu znakům. Právní jazyk.

Nauka o interpretaci – **hermeneutika** (Hans-Georg Gadamer)
Hermeneutický horizont - historický horizont doby vzniku (interpretace ex tunc) a aktuální role norem (ex nunc).
Hermeneutika přesahuje logicko-sémantického přístup.
Hermeneutický kruh: předporozumění – zkušenost – rozumění.
Nejstarší definicí intepretace práva - Celsus: Poznat zákony, to neznamená pamatovat si jejich slova, ale poznat jejich sílu a moc (resp. působení).
Interpretace práva se rozvíjí od 11. st. na italských univerzitách - glosátoři

Účel interpretace: 1. praktický, 2. vědecký, 3. pedagogický.

Při interpretaci práva se zejména zjišťuje:

a) **význam** normativního ustanovení,

b) jeho **smysl** a cílová zaměřenost,

c) jeho **místo** v systému práva.

Objekty (předměty) interpretace:

1. Primární – právní normy psaného práva;
2. Sekundární – právní listiny, statuty, smlouvy, akty aplikace práva, judikáty, dobré mravy, právní obyčeje, jiné právně významné projevy – výpovědi, chování, písemnosti, právní úkony apod.

Interpretace pro realizaci práva

1. Pro aplikaci:

- V kontinentálním systému k subsumpci (podřazení) konkrétního případu pod právní normu.
- V angloamerickém k analogii hledání podobného případu řešeného precedentem (analogie)

2. Pro tvorbu práva k jednotnosti právního systému.

Při interpretaci jsou důležité **3 proměnné**:

1. Text zákona – textualismus;
2. Úmysl (záměr) zákonodárce - intencionalismus;
3. Účel, smysl (duše) zákona - purposivismus.

Interpretace:

1. Správná;
2. Vadná a to: a) dezinterpretace nebo b) falzifikace;
3. Tendenční.

Vadnost interpretace:

a) v osobě interpreta,
b) důvody mimo interpreta.

3 možné situace interpretace:

a) nevzniknou pochybnosti, postačí jazykový výklad
   - poznávací charakter,
b) odstranění pochybnosti za pomoci interpretačních pravidel
   - poznávací a hodnotící charakter,
c) musíme volit z několika alternativ → poznávací a hodnotící charakter a rozhodovací činnost = akt interpretace práva.

Metody interpretace práva

Způsob myšlenkového postupu k objasnění významu právní normy.

Rozlišujeme metody výkladu:

1. Standardní – nevyhnutelná součást interpretačního postupu:

a) jazykový,
b) logický,
c) systematický.

2. Nadstandardní – doplňkové:

a) historický,
b) teleologický,
c) komparativní .

Metoda jazykového výkladu

Lexikální význam slov, etymologie slov, sémantika (význam slov a slovních spojení), gramatika (1. morfologie=tvarosloví =časování a skloňování, 2. syntax= větná skladba), stylistika

Zásady:

1. z obecného základu spisovného jazyka
2. legální definice,
3. navazujeme na ustálenou judikaturu a právní praxi,
4. pojmy nelze převádět z jednoho odvětví do druhého mechanicky,
5. technické, biologické či jiné odborné výrazy dle příslušné vědy.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4. 2. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96:

„Je nutno rozlišovat případy, ve kterých lze soulad ustanovení právního předpisu s ústavním pořádkem zabezpečit jeho ústavně konformní interpretací a kdy tak učinit nelze a je nutno přistoupit k jeho zrušení. ***Soud přitom není absolutně vázán doslovným zněním zákonného ustanovení, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit v případě, kdy to vyžaduje ze závažných důvodů účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jenž mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku.*** *Je nutno se přitom vyvarovat libovůle; rozhodnutí soudu se musí zakládat na racionální argumentaci.“*

K žádosti o milost odsouzence k smrti znělo carovo vyjádření takto: „*Omilostnit nelze, popravit!*“. Carevně bylo odsouzence líto a tak text carova vyjádření před odesláním trochu pozměnila posunutím čárky: „*Omilostnit, nelze popravit!* “

Přinést Karlovi knihy versus
Přinést Karlovy knihy

Metoda logického výkladu

Vychází z a) logiky výrokové (sylogismus - z premis vyvozen výrok),
b) logiky normativních vět.
Základní myšlenkové logické postupy: Dedukce, indukce, analogie.

Základní argumenty právní logiky:
1. Argumentum a contrario (důkaz z opaku);
2. Argumentum per eliminationem (důkaz vyloučením);

Argumentum a fortiori:
3. Argumentum a maiori ad minus (úsudek od vyššího k nižšímu, resp. od většího k menšímu);
4. Argumentum a minori ad maius (úsudek od nižšího k vyššímu, resp. od menšího k většímu);
5. Argumentum a simili (resp. per analogiam) - důkaz podobností, vyplňování mezer v právu (zákoně) analogií zákona nebo analogií práva;
6. Reductio ad absurdum (důkaz dovedením do absurdních důsledků),resp. reductio ad impossibile (důkaz dovedením do nemožných důsledků);
7. Argumentum a silentio legis (mlčení zákona = legální licence).

Metoda systematického výkladu

Nejčastější používaná pravidla:

- lex superior derogat legi inferiori (povinnost chovat se podle právní normy mající vyšší právní sílu),
- lex posterior derogat legi priori (povinnost chovat se v souladu s později stanovenou právní normou,
- lex specialis derogat legi generali,
- postup podle preambulí, úvodních článků,
- podle umístění právní normy v právním předpisu, podle nadpisu, derogací.

Metoda historického výkladu

Z okolností vydání předpisu se usuzuje na jeho účel, jaký byl úmysl zákonodárce.

V úvahu bereme:
- proč byl akt vydán,
- co bylo jeho vydáním sledováno,
- jaké byly společenské podmínky jeho vydání.

Zdrojem jsou důvodové zprávy k zákonu, diskuse v parlamentu, dobový tisk apod.

Jde o podpůrnou metodu, neboť je rozhodné, co zákonodárce fakticky vyjádřil. „Zákon je moudřejší než zákonodárce.“

Metoda výkladu teleologického (účelového)

Netážeme se po účelu právní úpravy (ratio legis) ve vztahu k původnímu úmyslu zákonodárce, ale k čemu právní úprava slouží v dnešních podmínkách, k čemu tady vůbec dnes je. Význam narůstá se zdůrazněním ústavních hodnot.

Metoda komparativního výkladu

Srovnáváme právní úpravu s právní úpravou:
- v jiných národních právních řádech,
- ve dřívějších obdobích (historická komparace).

Dělení výkladu podle toho, kdo podává výklad

a) výklad autentický – orgánu, který normu vydal,
b) výklad legální – orgánem zmocněným k výkladu normy,
c) výklad oficiální (služební) – pro podřízené orgány a osoby,
d) výklad orgánu aplikujícího právo,
e) výklad při uplatnění přezkumné činnosti,
f) judikatura (zejm. stanoviska) nejvyšších soudů,
g) judikatura a výklad Ústavního soudu,
h) judikatura Soudního dvora EU a Evropského soudu pro LP,
ch)doktrinální výklad,
i) výklad právní praxe,
j) výklad laický.

Dělení výkladu podle rozsahu:

a) Výklad doslovný (adekvátní), dle obsahu právní normy, je pravidlem;

b) Výklad zužující (restriktivní), je užší, než by vyplývalo z doslovného výkladu;

c) Výklad rozšiřující (extenzívní).

Dělení výkladu podle dosahu výkladu

a) obecným (rodičovská péče),
b) kasuistický - jen k určitému okruhu případů (matky s dětmi),
c) individuální – konkrétní případ.

Ústavně konformní výklad

Z formálního hlediska představuje ústava základní a nejvyšší pramen vnitrostátního práva. Jednoduché zákony i podzákonné právní předpisy je třeba interpretovat v souladu s ústavními normami.

Ústavní soud ČR v nálezu sp. zn. 48/95 vyslovil : „*V situaci, kdy určité ustanovení právního předpisu umožňuje dvě různé interpretace, přičemž jedna je v souladu s ústavními zákony a mezinárodními smlouvami podle čl. 10 Ústavy České republiky a druhá je s nimi v rozporu, není dán důvod zrušení tohoto ustanovení. Při jeho aplikaci je úkolem soudů interpretovat dané ustanovení ústavně konformním způsobem.*“

Eurokonformní výklad

Právo EU má nadnárodní (supranacionální) povahu. Eurokonformním výkladem označujeme povinnost soudů členských států EU vykládat a aplikovat vnitrostátní právo v souladu s evropským právem. Aplikační přednost vyslovil v roce 1964 a následně prosadil Soudní dvůr EU.

Institut řízení o předběžné otázce.

Mezinárodně konformní výklad

Česká republika se ve své Ústavě přihlásila k závazkům, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva. V Ústavě je stanovena vázanost soudců zákonem a mezinárodní smlouvou. To se týká zejména mezinárodních smluv o lidských právech. Ústava ČR v čl. 10 stanovuje aplikační přednost mezinárodních smluv před vnitrostátními zákony.

Výkladové direktivy občanského zákoníku

(č. 89/2012, účinný od 1. 1. 2014)

§ 2: (*1) Každé ustanovení soukromého práva lze vykládat jenom ve shodě s Listinou základních práv a svobod a ústavním pořádkem vůbec, se zásadami, na nichž spočívá tento zákon, jakož i s trvalým zřetelem k hodnotám, které se tím chrání. Rozejde-li se výklad jednotlivého ustanovení pouze podle jeho slov s tímto příkazem, musí mu ustoupit.*

(2) Zákonnému ustanovení nelze přikládat jiný význam, než jaký plyne z vlastního smyslu slov v jejich vzájemné souvislosti a z jasného úmyslu zákonodárce; nikdo se však nesmí dovolávat slov právního předpisu proti jeho smyslu.

(3) Výklad a použití právního předpisu nesmí být v rozporu s dobrými mravy a nesmí vést ke krutosti nebo bezohlednosti urážející obyčejné lidské cítění.

Občanský zákoník

K dotváření soukromého práva

§ 10

(1) Nelze-li právní případ rozhodnout na základě výslovného ustanovení, posoudí se podle ustanovení, které se týká právního případu ***co do obsahu a účelu posuzovanému právnímu případu nejbližšího.***

(2) Není-li takové ustanovení, posoudí se právní případ podle ***principů spravedlnosti a zásad, na nichž spočívá tento zákon,*** *tak, aby se dospělo se zřetelem k zvyklostem soukromého života a s přihlédnutím k stavu právní nauky i ustálené rozhodovací praxi* ***k dobrému uspořádání práv a povinností.***

Děkuji za pozornost